

GEOGRAFSKA MARGINALNOST IN DRUŽBENI VIDIKI TRAJNOSTNOSTI

Stanko Pelc

Dr. profesor geografije in sociologije, izredni profesor, višji znanstveni sodelavec
Znanstveno raziskovalno središče
Inštitut za geografske študije
Univerza na Primorskem
Garibaldijeva 1, SI-6000 Koper, Slovenija
e-mail: stanko.pelc@zrs.upr.si

UDK: 911.3:316

COBISS: 1.01

Izvleček

Geografska marginalnost in družbeni vidiki trajnostnosti

Geografska marginalnost se v geografiji kot tema sistematičnega preučevanja pojavlja šele v zadnjih dveh desetletjih, odkar v okviru Mednarodne geografske zveze (IGU) obstaja ustrezna komisija (in pred njo študijska skupina). Enotne opredelitve geografske marginalnosti ni. V prispevku bomo na kratko predstavili naš pogled na geografsko marginalnost, kar bo izhodišče za razpravo o vlogi in pomenu trajnostnosti pri obravnavanju geografsko marginalnih območij. Trajnostnost bomo pri tem pojmovali v najširšem smislu in ne le v ožje gospodarskem. Glavni problem geografsko marginalnih območij je njihova zapostavljenost, ki ji botruje obrobni položaj glede na tako ali drugače pojmovana središčna območja. Spopadanje s to težavo pa (pogosto) temelji na ukrepih, ki naj bi zagotavljali trajnostno gospodarsko in socialno delovanje družbe na marginaliziranem območju. Naša razmišljanja v zvezi s tem, kako naj bi se ta trajnostnost zagotavljala in kaj sploh je, bomo podkrepili z ustreznimi primeri iz literature.

Ključne besede

geografska marginalnost, trajnostnost

Abstract

Geographical marginality and social aspects of sustainability

Geographical marginality as a topic of systematic geographical study occurs in the last two decades since the International Geographical Union (IGU) formed first a Study group and then a Commission to cover this field of geographic research. There is no unique definition of a geographical marginality. In this paper we will briefly present our view of it, to establish a platform for the discussion on the role and importance of sustainability in research of geographically marginal areas. Sustainability will be taken into account in its broadest sense, not only in narrow economic. The main problem of geographically marginal areas and main source of their disadvantages is their insignificance that is in large part a consequence of their location far from centre. When dealing with marginality of an area or region the measures to ensure sustainable economic and social development is often in focus of researchers and developers attention. By some relevant examples from the literature we illustrate our views on how to ensure sustainability and what sustainability actually is.

Key words

geographical marginality, sustainability

Uredništvo je članek prejelo 6.12.2011

1. Uvod

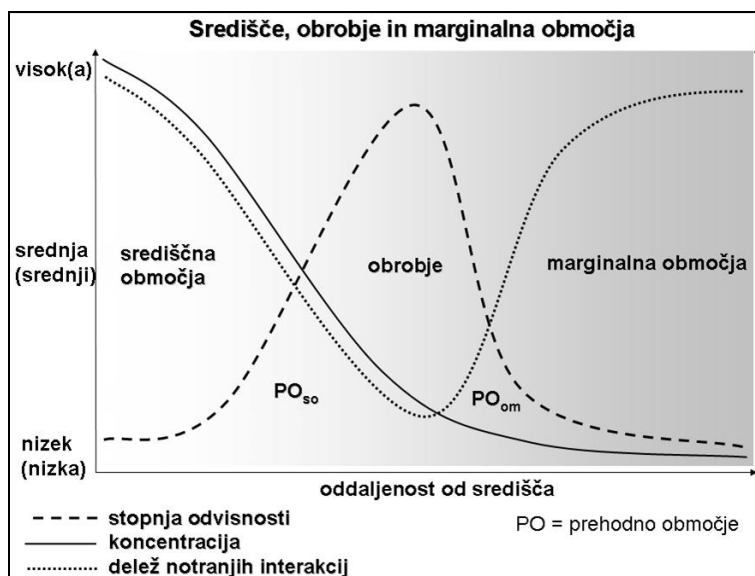
Marginalnost in trajnostnost sta pogosto uporabljana, kar modna pojma. Široka raba, ne le v strokovnih krogih, ampak tudi v publicistiki in političnih razpravah, ima za posledico številne različne opredelitve in različno razumevanje med uporabniki. Namen prispevka je predstaviti naše razumevanje geografske marginalnosti in podati nekaj ugotovitev o njeni povezanosti s trajnostnim socialnim, gospodarskim in prostorskim razvojem. Pri tem izhajamo na eni strani iz lastnih dognanj, do katerih smo se dokopali tekom preučevanja geografske marginalnosti v zadnjem desetletju in pol, na drugi pa se opiramo na literaturo o geografski marginalnosti in socialni dimenziji trajnostnosti. Ker sta tako področje geografske marginalnosti kot področje trajnostnosti izjemno široki in podvrženi kritičnemu preiskovanju in obdelovanju ne le geografije ampak tudi številnih drugih ved, smo se v tem prispevku omejili na družbenogeografski pogled na obravnavni temi s ciljem obravnavanja teoretskega okvira povezanosti med geografsko marginalnostjo in trajnostnostjo.

2. Geografska marginalnost

Marginalnost se je kot raziskovalno področje v geografiji pojavila zaradi ukvarjanja geografov z odmaknjenimi, zaostalimi območji, predvsem v gorskem svetu in visokih geografskih širinah. V okviru Mednarodne geografske zveze (IGU) se je postopoma oblikovala samostojna komisija, ki se ukvarja s preučevanjem geografske marginalnosti. Marginalnost je sicer precej sociološko obarvan pojem, poleg sociološkega pojmovanja pa obstaja še ekonomsko, marginalnost pa nastopa tudi v politologiji. Raziskave geografske marginalnosti se lahko nanašajo na območja na skrajnem obrobju, ki so marginalizirana zaradi svoje lokacije, daleč od središč odločanja in daleč od vseh centralnih dejavnosti ali pa na marginalizirane socialne skupine, ki lahko živijo tudi povsem blizu središča oziroma v središču samem. "Getoizirane" socialne skupine v mestih, katerih glasu ni slišati, katerih pravice so kratene in ki so potisnjene na skrajni družbeni rob, so prostorsko in po učinkih, ki jih imajo v prostoru, ravno tako pomembne za geografsko spoznavanje marginalnosti.

Marginalnosti ne moremo obravnavati, ne da bi jo postavili v določen kontekst oziroma opredelili perspektivo, s katere jo opazujemo. Leimgruber (2004) ponuja tri možne konceptualne okvire: ekonomskega, političnega in socialnega (vključno s kulturnim oziroma kulturološkim vidikom). Marginalna območja lahko opredelimo kot del obrobja, ki živi ločeno, samo zase, brez pravih vezi z osrednjimi območji. Leimgruber jih po Reynaud-u poimenuje "izolat" oziroma "mrtvi kot" (angle mort). Ta območja so obrobje obrobja in se od njega razlikujejo v tem, da so njihove vezi z osrednjimi območji tako po obsegu kot po intenzivnosti zelo skromne. Prevladujejo notranje interakcije (Slika 1), a jih je bistveno manj kot v centralnih območjih ali med centralnimi in tistimi perifernimi območji, ki niso marginalna. Koncentracija prebivalstva in dejavnosti na teh območjih je zelo nizka in na splošno lahko trdimo, da so to območja, ki živijo na robu (gospodarskega) sistema tako po stopnji razvitosti proizvodnih sil kot po stopnji tržne vključenosti. K temu po našem mnenju lahko dodamo še zanemarljivo majhen vpliv na institucionalno odločanje, tudi v primerih, ko ima to neposreden vpliv na življenje v teh območjih. Vzrok za tako stanje je lega v fizičnem prostoru, ki v določenem času zaradi vzpostavljenega družbeno-gospodarskega konteksta, prebivalstvu marginalnega območja ne omogoča normalnega vključevanja v gospodarsko, politično, kulturno življenje

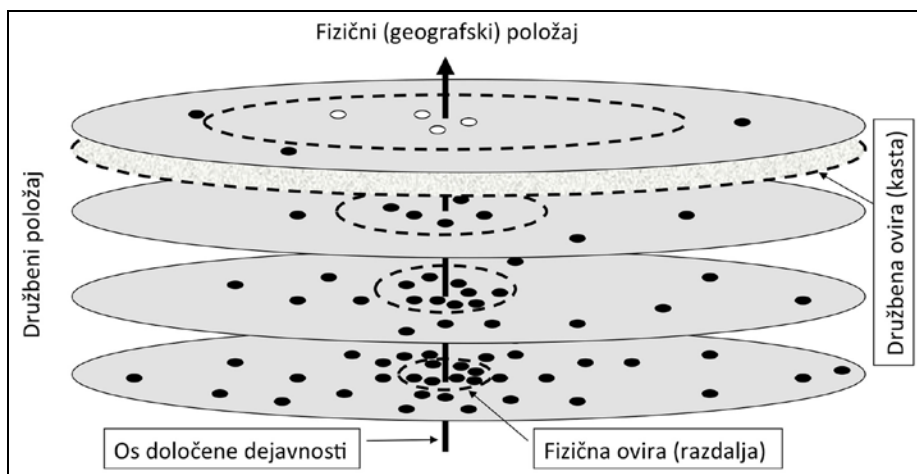
družbe, ki ji pripada. Nad vključenostjo torej prevladuje izključenost, med ljudmi pa je prisotna zavest o prepuščenosti samim sebi, saj so prisiljeni v samozadostnost in v preživetje s skromnimi lastnimi viri, ki so jim na voljo. V skladu z našimi dosedanjimi ugotovitvami v Sloveniji ni večjih sklenjenih območij, za katera bi veljala navedena opredelitev.

Slika 1: Položaj in značilnosti obrobja in marginalnih območij glede na središče
Vir: Pelc 2009.

Drugi vidik marginalnosti se nanaša na socialne skupine, ki so iz takih ali drugačnih razlogov odrinjene na rob družbe. Torej so marginalne zaradi specifičnega družbenega položaja in ne zaradi tega, ker živijo daleč proč od središč, v katerih je osredotočeno vse najpomembnejše družbeno dogajanje. Pogosto take družbene skupine živijo tudi fizično (prostorsko) ločeno od preostale družbe (getoiziranost).

Na Sliki 2 smo poskušali shematsko prikazati kako socialni in fizični položaj posameznika vpliva na njegovo zmožnost za sodelovanje v določeni dejavnosti. V prostorskem smislu je fizična ovira, ki preprečuje sodelovanje prevelika oddaljenost, v družbenem pa, da si posameznik zaradi svojega socialnega položaja tega ne more privoščiti oziroma mu ni dopuščeno. V shemi imajo ustrezen družbeni in prostorski položaj posamezniki ponazorjeni z belo obarvanimi znaki. O marginaliziranih skupinah lahko govorimo, kadar gre za skupine, ki jih sestavljajo posamezniki, ki jim je onemogočeno sodelovanje v večini družbeno pomembnih dejavnosti in so obsojeni na vključevanje predvsem v dejavnosti, ki zagotavljajo golo preživetje. Njihova marginaliziranost je lahko posledica družbenih ali fizičnih ovir ali pa kombinacije enih in drugih.

Slika 2: Družbeni in fizični dejavniki marginalizacije.

Vir: Pelc 2010.

Pri obravnavanju marginalnosti moramo upoštevati tudi merilo. V planetarnem merilu se marginalnost na ravni držav in skupin držav pojavlja na nerazvitem jugu, na kontinentalni ravni se spet pojavljajo posamezne države, za katere je v gospodarskem, političnem ali socialnem/kulturnem smislu značilna večja ali manjša izključenost in jih zaradi tega lahko obravnavamo kot marginalne. Če se spustimo na državno oziroma na širšo makroregionalno raven lahko najdemo območja, ki so zaradi svojega položaja in geografskih značilnosti bolj ali manj izključena (na robu sistema). Na regionalni oziroma lokalni ravni pa pridejo do izraza predvsem socialni vzroki marginaliziranosti, pri čemer imamo najpogosteje opravka z revnimi, priseljenci, etničnimi skupinami oziroma še pogosteje s kombinacijo vsega navedenega.

3. Geografska marginalnost in trajnostnost

V slovenščini se za angleški termin 'sustainability' uporabljajo izrazi vzdržnost, trajnost in trajnostnost. Najbolj smiselna in utemeljena se nam zdi uporaba besede trajnostnost. Plut (2002, 75) pravi, da "želimo z uporabo besede trajnostnost poudariti cilj, to je težnjo ohranjanja naravnega kapitala, in dolgoročno (trajno) zasnovanega delovanja gospodarstva in celotne družbe, zaradi česar je v tem pomenu primerna samostojna uporaba besede trajnostnost. Pojem dopolnjuje še s pojmom sonaravnosti, za katero pravi, da je način, kako v praksi uresničevati trajnostnost, oziroma način (usmeritev, smernica) za ohranjanje naravnega kapitala, torej naravi in okolju trajno (primerneje dolgoročno) prilagojeno delovanje (dejavnosti) družbe. Iz citirane razprave lahko za izhodišče vsebinske povezave med geografsko marginalnostjo in trajnostnostjo (trajnostnim razvojem) vzamemo naslednje ključne vidike za trajnostni sonaravni razvoj (Plut 2002, 80):

- strukturni (okoljska, gospodarska in socialna sestavina blaginje oziroma napredka),
- regionalni (s poudarkom na večji regionalni skladnosti razvoja),
- planetarni (upoštevanje planetarnih posledic lokalnega delovanja),
- etični (medčasovno, medgeneracijska enakost).

S problematiko geografske marginalnosti, katere vzrok je fizični položaj, se povezuje predvsem vidik iz druge alineje, v nekaj manjšem obsegu tudi iz tretje (planetarni). Pri marginalnosti, ki je posledica socialnega položaja določene skupine prebivalcev pa je ključnega pomena vidik iz prve alineje. Etični vidik zaradi navedka v oklepaju razumemo kot upoštevanje prihodnjih rodov in spoštovanje njihovih potreb, čeprav bi bilo smiselno razmišljati o etičnem vidiku tudi na ravni sedanjosti, saj je neetično, da celo v razvitih demokratičnih državah posamezne skupine prebivalcev nimajo možnosti dostojno zadovoljevati niti najbolj temeljnih potreb, medtem ko imamo na drugi strani take, ki lahko trošijo preko vseh razumnih možnosti.

Za marginalizirane skupine prebivalcev so značilne različne oblike izključenosti (ekonomski, politični, socialni/kulturni vidik), katerih posledica je slab materialni položaj (nizek življenjski standard/revščina), nezmožnost vplivanja na družbene odločitve, nizka raven nujno potrebnih zdravstvenih in socialnih storitev, nedostopnost kulturnih dejavnosti in ustreznega izobraževanja. Raziskovanje geografske marginalnosti se najpogosteje vrti prav okrog obravnavanja tovrstnih posledic marginalizacije na določenem območju, pri čemer so v ospredju zanimanja navadno ukrepi, ki imajo za cilj odpravljanje marginalnosti oziroma različni razvojni programi. Za vse je navadno značilno, da so opremljeni z oznako 'trajnostni'. Ta trajnostnost se navadno nanaša na dolgoročno zagotavljanje višjih prihodkov in s tem na trajno odpravljanje revščine oziroma nevzdržnega socialnega položaja. Običajno naj bi bili taki ukrepi tudi sonaravni, čeprav se zdi predlagateljem ukrepov sonaravnost bolj kot ne samoumevna in je pogosto niti ne razčlenjujejo in ne utemeljujejo. Na kratko navajamo nekaj primerov razprav, ki obravnavajo trajnostnost v povezavi z marginalnostjo na opisani način. Dixon in soavtorji (2010) pišejo o trajnostnosti v povezavi z »močvirskim poljedelstvom«. Zaradi krhkega hidrološkega ravnotežja jem pri njem nujno stalno vzdrževanje vzpostavljene tehnologije kmetijske rabe močvirskih zemljišč. To je ogroženo zaradi divjadi in spremenjenih socialnih in političnih odnosov v Etiopiji. Gre za primer marginalnega območja, kjer so z izkoriščanjem močvirja uspeli zagotoviti dostojne pogoje za preživetje lokalnega prebivalstva, pri čemer so tamkajšnji prebivalci, gledano s planetarne perspektive, še vedno v izrazito marginalnem položaju, saj živijo od samooskrbnega kmetijstva in tako niso vključeni v globalni gospodarski sistem, z vidika lastne države pa so v boljšem položaju kot prebivalci sušnih območij, kjer pogosto vlada lakota. V Afriki, ki v številnih pogledih obsega največ planetarno gledano marginalnih območij, lahko najdemo še druge primere, kjer je trajnostnost obravnavana v smislu dolgoročnega učinkovanja razvojnih ukrepov. Binns (2010) trajnostnost uvršča med ključne dejavnike, ki vplivajo na uspešnost razvojnih projektov, ki temeljijo na pobudi, oziroma delovanju (lokalne) skupnosti (community-based development). Podobno Buch in Dixon (2010) vidita trajnostnost v široki socialni zasnovanosti programa 'Work for Water', v katerem se sodelujoči, izrazito revni prebivalci Južne Afrike, ne učijo le podirati drevesa in uporabljati herbicide, ampak tudi, kako se ščitijo pred okužbo z virusom HIV, dajanja prve pomoči, računovodskih veščin ipd. S tem naj bi bili zagotovljeni dolgoročnejši učinki programa in trajnejše odpravljanje revščine oziroma marginaliziranosti udeležencev programa. Po drugi strani pa ima program tudi konkretne okoljske učinke, kar vse je po mnenju avtorjev povezava med prvim in sedmim "milenijskim" razvojnim ciljem (odpraviti skrajno revščino in zagotoviti okoljsko trajnost). B. Freire-Medeiros (2008), ki obravnava brazilske favele kot del nove turistične ponudbe, pa navaja mnenje vodilnih v faveli Morro da Babilônia, ki v turizmu vidijo obliko trajnostnega razvoja za svojo skupnost. Glavna privlačnost te favele v Riu de Janeiru, ki je v

neposredni bližini znamenite Copacabane, so ohranjene naravne lepote vrha nad naseljem in odgovorni v faveli se zavedajo, da lahko računajo s prihodki od turizma le, če bodo poskrbeli za ohranitev ekološke in krajinske neokrnjenosti tega dela njihovega mesta. Pri tem velja omeniti, da prebivalci manj razvitih območij, še bolj pa načrtovalci razvoja takih območij, pogosto vidijo v turizmu rešilno gospodarsko dejavnost. Menimo, da to ni utemeljeno, saj praviloma turizem v taka območja prinaša sorazmerno malo novih delovnih mest in ne toliko prihodkov, da bi to omogočilo razvojni preskok celotnega območja, sploh, če gre za sonaravni razvoj turizma.

4. Marginalizirana romska skupnost v Sloveniji in socialna dimenzija trajnostnosti

Ko smo pred leti poskušali ugotoviti, ali je mogoče v Sloveniji s pomočjo podatka o deležu nepismenih prebivalcev ugotoviti, katera slovenska naselja bi lahko uvrstili med marginalna, smo prišli do ugotovitve, da so to predvsem naselja v Prekmurju, kjer je živel romsko prebivalstvo (Pelc 1999). Romi so v slovenski družbi zagotovo skupnost, ki je izrazito marginalizirana zaradi svojega etničnega porekla in specifičnega zgodovinskega razvoja njihovega načina življenja in (ne) vključevanja v družbo, s katero so si delili življenjski prostor. Kljub dolgoletnemu institucionalnemu urejanju tako imenovane romske problematike v Sloveniji, bi za večino še vedno lahko rekli, da živijo »na robu sistema«. Njihovo vključenost v slovensko družbo se poskuša doseči predvsem z vključevanjem v obvezno osnovno šolanje ter z zagotovitvijo njihove politične zastopanosti v občinskih svetih občin, kjer so stalno naseljeni. Prav v zvezi z njihovo stalno naselitvijo je veliko problemov (konflikti z lastniki zemljišč in bližnjimi sosedi, komunalna neurejenost romskih naselij, nemogoče bivanjske razmere itn.). Kljub temu, da romski otroci obiskujejo osnovno šolo, le redkim uspe šolanje nadaljevati tudi na srednji stopnji, le izjemoma tudi na višji. Tako ostaja njihov glavni problem neizobraženost in posledično nezaposlenost. Njihovo zaposlovanje je še dodatno oteženo zaradi predsodkov neromskih prebivalcev do Romov. Tako so za mnoge glavni vir dohodkov različne oblike socialnih pomoči. M. Janc (1999) je v svojem diplomskem delu ugotovila, da so anketirani Romi sorazmerno visoko vrednotili pomen obiskovanja osnovne šole, ne pa tudi srednje. Nepošiljanje otrok v osnovno šolo je bilo namreč povezano z izgubo sredstev socialnih pomoči, pri srednji šoli, ki ni obvezna, pa te posledice ni bilo.

Zupančič (2007) je v obravnavi romskih naselij v Sloveniji zapisal, da so ta naselja zaradi slabih lokacij in nerazpolaganja z ustreznimi materiali za gradnjo »*postala* odkrit »slum««. V zvezi z narodnostnim opredeljevanjem pa ugotavlja, da je velika razlika med popisnim podatkom o številu Romov (3.264 leta 2002) in ocenami na podlagi podatkov socialnih služb (kar do 10.000), zelo verjetno posledica socialne in ne etnične stratifikacije. To nedvomno nazorno kaže na marginalizacijo te etnične skupine in na dejstvo, da svojo obrobnost še kako občutijo. Večina Romov živi v romskih naseljih, ki so ločena od naselij večinskega prebivalstva, tudi če so fizično del njih (vaška ulica, del mesta). Getoiziranost se kaže v tem, da v romskih naseljih skoraj nikoli ni bivališč neromskih prebivalcev. O trajnostnosti v Zupančičevi razpravi sicer ni govora, a na podlagi njegovih navedb lahko trdimo, da je današnji naselbinski vzorec romskega prebivalstva v Sloveniji zagotovo netrajosten oziroma, da prebivalcem ne zagotavlja razvojnih pogojev, ki bi jim omogočili napredovanje v smislu doseganja normalne vključenosti v trajnostno zasnovani družbeni sistem. Že z vidika okoljske trajnostnosti so romska naselja problematična. Po eni strani so pogosto na neprimerni lokaciji, komunalno neopremljena

(onesnaževanje okolja) po drugi pa je problematična najpogostejša romska dejavnost (zbiranje odpadnih surovin) zaradi kurjenja gum, kablov in kopičenja odpadkov v naselju oziroma na njegovem robu.

Izhajajoč iz spodaj navedenih ciljev Evropskega sveta iz Lizbone iz leta 2000, ki so jih v poročilu EPD¹ iz leta 2004 (Internet 1) opredelili za vpeljavo socialne dimenzije kot sestavine celovitega trajnostno zasnovanega razvojnega modela, lahko za marginalizirano romsko skupnost v Sloveniji rečemo, da je v zvezi s/z:

- prvim ciljem (izboljševanje izobraževanja in pridobivanje spretnosti pomembnih za vzpostavitev družbe znanja) romska skupnost v povsem netrajnostnem položaju,
- drugim ciljem (obnova zaposlitvene politike – več boljših novih delovnih mest), ravno tako, saj je politika zaposlovanja romske populacije po naši presoji zaenkrat precej neuspešna,
- tretjim ciljem (posodabljanje socialne zaščite, pri čemer naj bi se delati splačalo in naj bi se promoviralo enakost) tudi ni kaj dosti drugače, kajti kljub socialnim pomočem, ki so jih deležni Romi, so daleč od kakšne enakosti,
- s četrtem ciljem (oblikovanje strategije proti revščini in socialni izključenosti in za promocijo vključevanja) je položaj Romov ravno tako socialno netrajnosten, saj ostajajo socialno izključeni in v številnih pogledih bi mnoge med njimi lahko opredelili tudi kot revne.

Poleg Romov, ki niso marginalna skupina zgolj v Sloveniji, ampak praktično povsod, kjer živijo, bi lahko v zvezi s socialno marginalnostjo v Sloveniji obravnavali še nekatere druge skupine prebivalcev, med katerimi morda trenutno še najbolj izstopajo tuji delavci. Tudi pri teh bi bilo mogoče izpostaviti številne družbene vidike njihove marginaliziranosti in netrajnostnega socialno-ekonomskega okvira, v katerem se odvija njihovo vsakdanje življenje, a imamo za to na voljo bistveno še bistveno manj gradiva, na katero bi se lahko oprli, kot v primeru romske skupnosti.

5. Sklep

Geografska marginalnost je v skladu z našim pojmovanjem večplastna in večdimenzionalna. Glede na merilo jo lahko v različnih pojavnih oblikah opazujemo od globalne do lokalne ravni. Marginalizacija se vedno nanaša na prebivalstvo, pri čemer lahko gre za prebivalstvo celotnega območja ali pa na posamezno socialno skupino, še posebej, če živi tudi prostorsko ločeno od ostale družbe ("getoizirano"). Marginaliziranost ima vedno pomembne prostorske posledice in je zaradi tega tudi predmet geografskega preučevanja. Za marginalizirane prebivalce je značilno, da živijo na robu sistema. Navadno govorimo o njihovi izključenosti, ki se nanaša, odvisno od vrste marginaliziranosti, na različne sisteme (socialni, ekonomski). Marginaliziranost je lahko posledica socialnega položaja (življenje na družbenem robu) ali pa lokacije v prostoru (življenje na obrobju, (pre)daleč od vseh pomembnih središč). Tudi ko gre za problem obrobni območij, ki so gospodarsko nerazvita zaradi svojih naravnogeografskih značilnosti, je marginaliziranost in neustrezna vključenost v družbeni, gospodarski in politični sistem, družbeno pogojena. Na določeni stopnji družbeno-gospodarskega razvoja so določena območja bolj primerna za bivanje in gospodarske dejavnosti kot druga. S spremembami in tehnološkim napredkom se to lahko povsem spremeni. Območja, ki so prej omogočala ustrezne življenjske pogoje, zaradi sprememb tega ne omogočajo več in

---

¹ European Panel on Sustainable Development

prebivalstvo, ki ostane v takem območju, postane marginalizirano. Življenje take skupnosti je dolgoročno gledano ogroženo, kar lahko razumemo kot netrajnostnost.

Trajnostnost je v razpravah o problematiki marginalnih območij najpogosteje razumljena v gospodarskem pomenu in sicer v povezavi z odpravljanjem razvojnih zaostankov, ki so razlog za marginaliziranost določenega območja ali določene skupine prebivalcev. Včasih tudi zgolj v smislu zagotavljanja dolgoročnega učinkovanja razvojnih ukrepov. Seveda pa lahko na marginalnost gledamo tudi z vidika socialne dimenzije trajnostnosti. V našem prispevku smo to poskusili pokazati na primeru slovenske romske skupnosti in njihove socialne marginaliziranosti. Kljub prizadevanjem različnih državnih ustanov za odpravljanje različnih oblik socialne izključenosti romskega prebivalstva, to ostaja najbolj izpostavljena in najbolj opazna marginalna skupnost v Sloveniji, ki ji poseben pečat daje še specifičen način njihove poselitve.

Literatura

- Binns, T. 2010: Making Development Work: Perspectives on community-based development in Africa. V: Geographical Marginality as a Global Issue, Vol. 2. Dunedin.
- Buch, A. in Dixon, A. 2010: South Africa's Working for Water Programme: Searching for win-win outcomes for people and the environment. V: Geographical Marginality as a Global Issue, Vol. 2. Dunedin.
- Dixon, A. B., Hailu, A., Taffa, L., & Semu, T. 2010: Local responses to marginalisation: Human – wildlife conflict in Ethiopia's wetlands. V: Geographical Marginality as a Global Issue, Vol. 2. Dunedin.
- Freire-Medeiros, B. 2008: And the favela went global: The invention of a trademark and a tourist destination. V: The Global Challenge and Marginalization. New York. Internet 1:
https://document.chalmers.se/workspaces/chalmers/gmv/publikationer/epsd/from-here-to/downloadFile/file/EPSD_rep1.pdf?nocache=1178194968.26
- Janc, M. 1999: Romi v Prekmurju in njihov odnos do izobraževanja. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani Pedagoška fakulteta. Ljubljana.
- Leimgruber, W. 2004: Between Global and Local, Marginality and marginal Regions in the Context of Globalization and Deregulation. Aldershot/Burlington.
- Pelc, S. 1999: The marginality and marginal regions in Slovenia. V: Marginality in space - past, present and future : theoretical and methodological aspects of cultural, social and economic parameters of marginal and critical regions. Aldershot.
- Pelc, S. 2009: Meje in marginalnost v Koprskem primorju. V: Razvojne priložnosti obmejnih območij Slovenije = Development opportunities of Slovenian border regions. Koper.
- Pelc, S. 2010: Peripherality and marginality of Slovenian border areas along the Italian border. V: Geographical Marginality as a Global Issue, Vol. 1. Dunedin.
- Plut, D. 2002: Teoretični in terminološki vidiki koncepta trajnostnosti/sonaravnosti. Geografski vestnik 74-1 , Ljubljana.

GEOGRAPHICAL MARGINALITY AND SOCIAL ASPECTS OF SUSTAINABILITY

Summary

The intention of this paper is to present our understanding of geographical marginality with special regard to the role of sustainability in its research. We also present some examples from literature to illustrate how different authors deal with sustainability within their research of geographical marginality and we analyse social dimension of sustainability in the case of marginalised Roma ethnic group in Slovenia.

We consider geographical marginality as multi-layered and multi-dimensional. It can be observed in various forms from global to local level. Marginalisation may relate to the entire population of an area or to a particular social group, especially when it lives spatially separated from majority (ghettoised). In any case this has important spatial consequences and is therefore a subject of geographical research. The most common understanding of the geographical marginality is associated with the location at the extreme periphery where the area and its population is not integrated into the wider community to which it formally belongs. Marginality is always a social phenomenon. In the case of geometrical marginality (marginal part of the periphery – physical edge of the system), the vast majority or all the population of marginal area is marginalised. In the case of social marginality (social position at the edge of society – social exclusion), there are certain groups of people that are marginalised due to their position in society (immigrants, ethnic groups ...). Within the discussions on the problem of marginal areas sustainability is included from several different viewpoints. The most common is the developmental where measures for economic (social and spatial) development of marginalized areas are in the centre of researcher's attention. These measures are supposed to be sustainable which means that they have to have long term effects (strictly economic dimension) and have to respect sustainable use of natural resources (ecologic dimension). The narrowest understanding of sustainability is encountered in cases when it only means the long term effectiveness of developmental aid without any respect for nature and rational use (conservation) of natural resources.

The key link between geographical marginality and sustainability may be the fact that the elimination of marginalization can only be achieved by sustainable measures which ensure:

- sustainable management of available natural resources,
- sustainably based social structure with established links with the wider society,
- influence on the decisions that affect all,
- sustainable economic management of the marginalized area in which people are cohabiting with plant and animal life.

Our focal concern in this paper is the social dimension of sustainable development. Marginalized population and marginalized social groups are in socially unsustainable position. In Slovenia the most remarkable example of such marginalized group is Roma population. From many aspects they are socially excluded even though there are long lasting institutional activities that aim to improve the status of this ethnic group (basic education, political representation at local level, instrumental support). Still it is more an exception than a rule that they continue their schooling at secondary level therefore the average level of their education is very low. The

consequence is that they are not competitive at the labour market besides there is also the fact that they have problem with employers due to prevailing prejudices considering Roma people. Roma settlements in Slovenia are separated from other settlement even when they are a part of them. Among the houses of Roma population there are usually no houses of other people. The sanitary conditions of their settlements are often very low; another problem is the lack of drinking water and electricity. As one of the main activities of Roma people is collecting paper, plastic and metals for recycling, they are often burning tyres and cables within their settlements and they store waste materials within or at the edge of the settlements. From ecological point of view this kind of activity is far from being sustainable. However, also from social point of view the position of this ethnic group is unsustainable as they are still predominantly socially excluded, the accessibility of good education and good working places for them is very low, instrumental support still pays better than work, poverty is more common than welfare, and inequality prevails over equality. We consider the described example as a typical case of social marginality that puts marginalized group into socially unsustainable position. In order to change that position it needs to be carefully analysed from social/cultural, economic and spatial point of view so that the plans for necessary actions can be developed.